HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

כלה כמות שהיא ובית הלל אומרים [א]כלה נאה וחסודה אמרו להן ב"ש לב"ה הרי שהיתה חיגרת או סומא אומרי' לה כלה נאה וחסודה והתורה אמרה [1]מדבר שקר תרחק אמרו להם ב"ה לב"ש לדבריכם מי שלקח מקח רע מן השוק ישבחנו בעיניו או יגננו בעיניו הוי אומר ישבחנו בעיניו מכאן אמרו חכמים [ב]לעולם תהא דעתו של אדם מעורבת עם הבריות כי אתא רב דימי אמר הכי משרו קמי כלתא במערבא לא כחל ולא שרק ולא פירכוס ויעלת חן [ה]כי סמכו רבנן לרבי זירא שרו ליה הכי לא כחל ולא שרק ולא פירכוס ויעלת חן כי סמכו רבנן לרבי אמי ולרבי אסי שרו להו הכי כל מן דין וכל מן דין סמוכו לנא לא תסמכו לנא לא מן סרמיסין ולא מן סרמיטין ואמרי לה לא מן חמיסין ולא מן [ג]טורמיסין ר' אבהו כי הוה אתי ממתיבתא לבי קיסר נפקן אמהתא דבי קיסר לאפיה ומשרין ליה הכי רבא דעמיה ומדברנא דאומתיה בוצינא דנהורא בריך מתייך לשלם אמרו עליו על רבי יהודה בר אילעאי שהיה נוטל בד של הדס ומרקד לפני הכלה ואומר כלה נאה וחסודה רב שמואל בר רב יצחק [⊘]מרקד אתלת א"ר זירא קא מכסיף לן סבא כי נח נפשיה [ג]איפסיק עמודא דנורא בין דידיה לכולי עלמא וגמירי דלא אפסיק עמודא דנורא אלא אי לחד בדרא אי לתרי בדרא א"ר זירא אהנייה ליה שוטיתיה לסבא ואמרי לה שטותיה לסבא ואמרי לה שיטתיה לסבא רב אחא מרכיב לה אכתפיה ומרקד אמרי ליה רבנן אנן מהו למיעבד הכי אמר להו אי דמיין עלייכו ככשורא לחיי ואי לא לא א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן מותר להסתכל בפני כלה כל שבעה כדי לחבבה על בעלה [ג]ולית הלכתא כוותיה ת"ר [ז][ד]מעבירין את המת מלפני כלה [ה]וזה וזה מלפני מלך ישראל אמרו עליו על אגריפס המלך שעבר מלפני כלה ושבחוהו חכמים שבחוהו מכלל דשפיר עבד [ה]והא א"ר אשי אפילו למ"ד [ו]נשיא שמחל על כבודו כבודו מחול [ז]מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול דאמר מר [ו][2]שום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך פרשת דרכים הואי תנו רבנן [ז][ח]מבטלין תלמוד תורה להוצאת המת ולהכנסת כלה אמרו עליו על רבי יהודה ברבי אלעאי שהיה מבטל תלמוד תורה להוצאת המת ולהכנסת כלה במה דברים אמורים [ט]כשאין עמו כל צרכו אבל יש עמו כל צרכו אין מבטלין וכמה כל צרכו אמר רב שמואל בר איני משמיה דרב תריסר אלפי גברי ושיתא אלפי שיפורי ואמרי לה [ח]תליסר אלפי גברי ומינייהו שיתא אלפי שיפורי עולא אמר כגון דחייצי גברי מאבולא ועד סיכרא רב ששת ואיתימא רבי יוחנן אמר [י]נטילתה כנתינתה מה נתינתה בששים רבוא אף נטילתה בששים רבוא [כ]וה"מ למאן דקרי ותני

אבל

כמות שהיא. לפי יופיה וחשיבותה מקלסין אותה: חסודה. חוט של חסד משוך עליה: מכאן אמרו. מדברי ב"ה שאמרו ישבחנה: תהא דעתו של אדם מעורבת עם הבריות. לעשות לאיש ואיש כרצונו: משרו. משוררים: לא כחל. אינה צריכה כחל: ולא שרק. לצבע המאדים את הפנים: פירכוס. קליעת שיער. זו לא כחולה ולא שרוקה ולא פירכסה והרי היא יעלת חן: כל מן דין. כל כמות אלו הוו סומכין לנו לקרותן רבי ולמנותם דיינין: סרמיסין. מסרסין הלכות בהיפך טעמיהן: סרמיטין. לשון סמרטוטין: חמיסין. אומרים חמישית הטעם[ט]: טורמיסין. לא איתפרש: [י](טורמיסין כי ההיא דאמר בב"ר (פ' מא ב) על טורמיסין למיקרב למסאנא דמטרוניתא אנשים ריקנים)[כ]: ממתיבתא. מבית המדרש: רבא דעמיה. נשיא בעמו: מדברנא. מנהיג: בריך מתייך לשלם. ברוך בואך לשלום: בוצינא דנהורא. על שהיה קלסתר פניו מבהיק כדאמרינן בב"ב (דף נח.) שופריה דרבי אבהו מעין שופריה [ל]דרבי יוחנן דנפקי זיהרורית מיניה כדמפרש התם: אתלת. שלש בדין. זורק אחת ומקבל אחת: מכסיף לן סבא. שמזלזל בכבוד תלמידי חכמים ונוהג קלות ראש בעצמו: שוטיתיה. שוט של הדס שהיה מרקד בו: שיטתיה. שיטתו ומנהגו: שטותיה. שהיה מתנהג כשוטה: מרכיב לה אכתפיה. את הכלה: כי כשורא. כקורה בעלמא שאין אתם מהרהרין עליה: לחבבה. כשרואה הכל מסתכלים בה נכנס יופיה בלבו: מעבירין. כשכלה יוצאה מבית אביה לבית חתונתה ונושאי מת יוצאים ובזו ובזו אוכלוסים הרבה ואין רוצין להתערב מעבירין את המת (אפילו) דרך אחרת: אפילו למ"ד. פלוגתא בפרק קמא דקדושין [לב:]: שום תשים עליך מלך. ישראל הוזהרו שישימו עליהם שימות הרבה כלומר שתהא אימתו עליהם הלכך אין כבודו מחול שלפיכך ריבה הכתוב שימות הרבה: פרשת דרכים הוה. ולא ניכר שעבר מלפניה אלא כאילו הוא צריך לפנות לאותו הדרך: שיפורי. מכריזין עליו שיבואו לכבדו: דחייצי גברי מאבולא לסיכרא. משער העיר ההיא[מ] עד הקבר: נטילתה. של תורה ממנו כנתינתה בסיני. נטילתה היינו כשמת ותלמודו בטל: למאן דקרי. מקרא: ותני. משנה אבל עדיין לא שנה לתלמידים:

אבל

כלה כמות שהיא. ואם יש בה מום ישתקו ולא ישבחוה אי נמי ישבחוה בדבר נאה שיש בה כגון בעיניה או בידיה אם הם יפות וב"ה אומרים ישבחוה לגמרי דכשמזכירין מה שיש בה לשבח מכלל דשאר לגנאי: ישבחנו בעיניו או יגננו בעיניו. וב"ש סברי אע"ג דישבחנו בעיניו אין להם לחכמים לתקן להזקיק לומר שקר דהתורה אמרה מדבר שקר תרחק: שיטתיה לסבא. פר"ח לשון שיטה והדס (ישעיה מ"א) אע"ג דלא הוי ממש מין אחד מ"מ שניהם מין ארז וא"ת ומנא ליה דבשביל כן זכה וי"ל דעמוד דנורא היה כעין שיבשא דהדס כדאמרינן בבראשית רבה (פ' סא) נחת שיבשא דנורא ואיתעבידא כעין שיבשא דהדס ואפסקת בין דידיה לחברוהי אמרי חמית הדין סבא דקאי שיבשא דנורא קומיה משום דעביד קמוהי דכלתא: מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול. אע"ג דלא היה מלך גמור כדמשמע באלו נאמרין (סוטה דף מא.) מ"מ היו נוהגין בו כבוד כמלך גמור: פרשת דרכים הואי. הכא לא מצי לשנויי מצוה שאני כדמשני באלו נאמרין (ג"ז שם) גבי שקרא מעומד דהתם מצוה הוא שיש למלך לחלוק כבוד לתורה החשובה ממנו אבל הכא ליכא מצוה דכבודו עדיף מכבוד הכלה:

[ת"ר מעבירין את המת מלפני הכלה. מכאן משמע כשיש אבל וחתן בבית הכנסת החתן יוצא תחלה ושושביניו ושוב יוצא האבל ומנחמיו וגם הקרובים לחתן ולאבל יאכלו בבית החתן אם ירצו דהא כבודו קודם וכן בבקר כשמוליכים הכלה לבית החתן מוליכין הכלה תחלה אם יש מת בעיר או יקברוהו קודם שיגיע הזמן דהכנסת כלה. להראבי"ה]:

מבטלין תלמוד תורה להוצאת המת. וקשה [נ]דבהלכות דרך ארץ אמר ר"ע תחלת תשמישי לפני חכמים פעם אחת הייתי מהלך בדרך ומצאתי מת מצוה ונטפלתי בו ד' מילין עד שהבאתיו לבית הקברות וקברתיו וכשבאתי והרציתי דברי לפני ר"א ור' יהושע אמרו לי על כל פסיעה ופסיעה כאילו שפכת דם נקי וי"ל דהתם לאו משום ביטול תורה אלא משום דמת מצוה קנה מקומו והיה לו לקוברו במקום שמצאו וכן משמע במס' שמחות (פ"ד) דקאמר מת מצוה קנה מקומו[ס] והעובר על דברי חכמים חייב מיתה[ע] וכן אמר ר' עקיבא תחלת תשמישי כו' והר"ר יהודה מקורביי"ל תירץ דהתם משום דביטל עצמו משימוש ת"ח קאמר [⊘]דגדול שימושה יותר מלימודה: להוצאת המת. לא במת מצוה איירי אלא בכל המתים ואע"ג דבפ"ק דמגילה (דף ג: ושם) אומר פשיטא דמת מצוה ותלמוד תורה מת מצוה עדיף דתניא מבטלין ת"ת להוצאת המת נקט מת מצוה אגב מילי אחריני דהתם דהוו דווקא מת מצוה והא דאמר באלו מגלחין (מו"ק דף כז:) מת בעיר כל בני העיר אסורים בעשיית מלאכה ומוקי לה בדליכא חברותא אבל אי איכא חברותא מותרין השאר פירוש חברותא שנחלקו בני העיר לחבורות שתעסוק כל אחת במת שלה בפני עצמה היינו שלא בשעת הוצאה אבל בשעת הוצאה כולם צריכין לצאת:

אבל

עין משפט נר מצוה

ה א טוש"ע אה"ע סימן סה סעיף א:
ו ב מיי' פ"ו מהלכות דעות הלכה א:
ז ג טוש"ע שם סימן סה סעיף ב:
ח ד מיי' פי"ד מהל' אבל הלכה ח סמג עשין דרבנן ב טוש"ע י"ד סימן שם וטוש"ע אה"ע סי' סה סעיף ד:
ט ה מיי' שם הלכה ח:
י ו מיי' פ"ו מהלכות ת"ת הלכה ו סמג עשין יג טוש"ע י"ד סי' רמד סעיף יד:
יא ז מיי' פ"ב מהלכות מלכים הלכה ג סמג עשין ה:
יב ח ט י כ מיי' פי"ד מהלכות אבל הלכה ט והלכה יא טוש"ע י"ד סימן שסא סעיף א:

* * *

תוספות רי"ד

כלה כמות שהיא פי' לפי יפיה וחשיבותה מקלסין אותה ולא במה שאין בה ובה"א כלה נאה וחסודה חוט של חסד משוך עליה ומראיתה נאה פי' נאה בעיני הבריות אמרי ב"ש לב"ה לדבריך הרי שהיתה חגרת או סומא אומרים לה כלה נאה וחסודה והתורה אמרה מדבר שקר תרחק א"ל ב"ה לדבריכם מי שלקח מקח רע מן השוק ישבחנו בעיניו או יגננו בעיניו הוי אומר ישבחנו בעיניו מכאן אמרו חכמים תהא דעתו של אדם מעורבת עם הבריות פי' לומר דבר המתקבל ואע"פ שאומר שקר: ת"ר מעבירין את המת מלפני הכלה וזה וזה מלפני מלך ישראל. ת"ר מבטלין ת"ת להוצאת המת ולהכנסת כלה אמרו עליו על ר"י בר אלעאי שהיה מבטל ת"ת להוצאת המת ולהכנסת כלה בד"א כשאין עמו כל צרכו אבל יש עמו כל צרכו אין מבטלין וכמה כל צרכו אמר ר"ש בר (איקא) [איני] משמיה דרב תליסר אלפי גברי ושיתא אלפי שיפורי ואמרי לה תריסר אלפי גברא ומנייהו שיתא אלפי שיפורי פי' מכריזין עליו שיבואו לכבדו וגם מקוננים ומספידים אותו בחלילים עולא אמר כגון דחייצי גברא מאבולא ועד סכרא פי' מפתח העיר עד הקבר ר"ש ואיתימא ר' אמי ואיתימא רבי יוחנן נטילתה כנתינתה מה נתינתה בס' רבוא אף נטילתה בס' רבוא וה"מ למאן דקרי ותני אבל למאן דמתני לית ליה שיעורא פי' דקרי מקרא ותני משנה אבל עדיין לא שנה לתלמידים אבל למתני לתלמידים לית ליה שיעורא וכתב המורה וממילא שמעינן דלמאן

מסורת הש"ס

א) [סנהדרין יד.], ב) [בערוך ערך חמש האריך לפרש כל המלות אלו בכמה אופנים קח נא משם], ג) לקמן עז:, ד) [שמחות פי"א ע"ש], ה) קדושין לג: סוטה מא: סנהדרין יט:, ו) [שם ובסנהדרין כב.], ז) [מגילה ג: כט.], ח) [נ"ל תריסר וכן איתא במגילה], ט) [וז"ל הערוך בערך חמש חמיסין ששונין חומשה של מסכת ועיין רש"י בסנהדרין מפרש מלשון חמסין שמונעין מלומר טעמי תורה], י) הגה"ה היא זו. רש"ל, כ) שם בב"ר הגירסא טולמוסין ופרש"י בפירושו שם טולמוסין אנשי חמס תרגום אדם בליעל (משלי ו יב) בר נש טלומס וע' במערכי לשון ערך טרמס, ל) [ליתא הכי לא בב"ב גם בב"מ פד. קאמר להדיא טעם דלא חשיב שופריה דר' יוחנן והנה ברש"י דסנהדרין יד. ד"ה בוצינא וכו' אפשר לתקן ולומר דצ"ל מעין שופריה דיעקב אבל ברש"י דהכא שסיים דנפקי זיהרורית מיניה כדמפרש התם מצוה ליישב ולתקנו באופן אחר], מ) בס"א ליתא ההיא, נ) [נ"ל דבמסכת דרך ארץ זוטא פ"ח], ס) [עירובין יז.], ע) [ברכות ד: עירובין כא:],

* * *

תורה אור השלם

1. מִדְּבַר שֶׁקֶר תִּרְחָק וְנָקִי וְצַדִּיק אַל תַּהֲרֹג כִּי לֹא אַצְדִּיק רָשָׁע: שמות כג ז

2. שׂוֹם תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ אֱלֹהֶיךָ בּוֹ מִקֶּרֶב אַחֶיךָ תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ לֹא תוּכַל לָתֵת עָלֶיךָ אִישׁ נָכְרִי אֲשֶׁר לֹא אָחִיךָ הוּא: דברים יז טו

* * *

גליון הש"ס

גמ' מרקד אתלת. ירושלמי פ"א דפאה על מתני' א' ובשינוי קצת ועוד במ"ר בראשית פ' נט: תוס' ד"ה מבטלין וכו' דגדול שימושה. ברכות דף ז ע"ב:

* * *

מוסף רש"י

וחסודה. מקובלת לכל רואיה (עי' בראשית לט כא). לא כחל. לעינים, ולא שרק. לפנים, ולא פירכוס. לשיער, שיר הוא לכלה נאה שמעלת חן בלא קישוט (סנהדרין יד.). כל מן דין וכל מן דין סמוכו לנא. כל כמו אלו וכיוצא בהן היו סומכין לנו, שראויים הם לסמיכה (שם). סרמיסין. לשון הפכים, כמו סרס את המקרא מראשו לסופו, שמהפכין את טעמי תורה (שם). סרמיטין. לשון סמרטוט, כלומר שאין נותנים טעם הגון לדבריהם (שם). חמיסין. חמסנין, שמונעין מלומר טעמי תורה (שם). טורמיסין. לא אתפרש (שם). ר' אבהו. הוה מקורב למלכות (ע"ז כח.). מדברנא. מנהיג, על שם שהיה פרנס וקרוב למלכות (סנהדרין יד.). בוצינא דנהורא. על שם שהיה גדול בנוי כדאמרינן בהשוכר את הפועלים (ב"מ פד:) שופריה דר' אבהו מעין שופריה דר' יוחנן (סנהדרין שם, והוגה שם: מעין שופריה דיעקב אבינו). בריך מתייך. ברוך בואך (שם). ולהכנסת כלה. ללוותה מבית אביה לבית חופתה (מגילה כט.).